

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه سوم

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...) می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنیتر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

«کوه داستان» اصطلاحی است که در برخی کتاب‌های داستان نویسی استفاده می‌شود و در واقع ساختار یک داستان از شروع تا پایان را نشان می‌دهد. کوه داستان به صورت تخصصی در چند مرحله طراحی شده است. اما برای بچه‌های کلاس سوم کوه داستان سه مرحله‌ای آموزش داده می‌شود.

سه مرحله‌ی اصلی کوه داستان شروع، میانه و پایان است. در این درس، تنها به شروع داستان می‌پردازیم.

شروع داستان، آشنا کردن مخاطب با شخصیت‌ها و محل وقوع داستان است. شروع تا زمانی است که اتفاق اصلی داستان هنوز رخ نداده است.

قصه‌ای انتخاب کنید و برای دانش آموزان تان بخوانید. پس از این که مرحله‌ی شروع داستان تمام شد، قصه را متوقف کنید. برای این کار می‌توانید از کتاب‌های کانون پرورش فکری کودکان استفاده کنید. هم‌چنین می‌توانید از قصه‌ی زیر استفاده کنید:

«یک روز گوزن کنار برکه رفت تا آب بخورد. در همان زمان یک فیل هم برای آب خوردن آمد. زمانی که فیل خرطومش را در آب انداخت، مقداری آب به گوزن پاشید. او ناراحت شد گفت: این چه کاریه آخه؟ چرا منو خیس کردی؟ فیل عذرخواهی کرد، اما گوزن دست بردار نبود. گفت: آخه این خرطوم گنده شما فیل‌ها به چه دردی می‌خوره؟ اصلا کی رو تا حالا دیدی که با دماغش آب بخوره؟ فیل ناراحت شد و از آن جا رفت.»

از بچه‌ها بخواهید نظرشان را درباره‌ی داستان بگویند. سپس به آن‌ها بگویید این، یک داستان ناقص است. زیرا تنها «شروع» برای آن‌ها خوانده شده است. به بچه‌ها بگویید برای ادامه‌ی آن پیشنهادهایی بدهند.

پس از آن، ادامه‌ی قصه را برای بچه‌ها بخوانید:

«از آن پس گوزن هر وقت فیل را می‌دید او را مسخره می‌کرد و می‌گفت: چه طوری فیل دماغ گنده؟ فیل ناراحت می‌شد، اما چیزی نمی‌گفت و می‌رفت. یک روز فیل تحملش تمام شد و به گوزن گفت: اگه دماغ من گنده‌ست، شاخ تو هم بزرگه. گوزن گفت: آخه شاخای قشنگ من کجا، دماغ گنده‌ی تو کجا؟ فیل حرفی برای گفتن نداشت. دلش شکست و رفت. چند روز بعد طوفان شدیدی در جنگل آمد. باد همه‌ی درخت‌ها را تکان می‌داد. بعضی از آن‌ها با باد شکسته شده بودند. فیل در حال رد شدن از کنار درخت‌ها بود که صدایی شنید. کسی داشت طلب کمک می‌کرد. او به صدا نزدیک شد و دید که یک درخت خم شده و به شاخ گوزن گیر کرده است. گوزن نه می‌توانست جلو برود، نه عقب. فیل بدون این که به چیزی فکر کند و مسخره کردن‌های گوزن را به یاد بیاورد، جلو رفت و با خرطومش درخت را بلند کرد و گوزن را آزاد کرد. اگر فیل کمی دیرتر از راه رسیده بود، شاخ‌های زیبای گوزن می‌شکست. حالا فیل با همان خرطومش شاخ‌های گوزن را نجات داده بود. بعد از آن فیل و گوزن دوستان خوبی برای هم شدند.»

به بچه‌ها توضیح بدهید که شروع، معرفی شخصیت‌ها و محل داستان است. تا زمانی که اتفاق اصلی داستان نیفتاده، هنوز در شروع داستان هستیم.

تمرین:

۱/ سه شروع برای بچه‌ها بنویسید و از آن‌ها بخواهید یکی را انتخاب کرده و در چند جمله آن را ادامه بدهد:

لیلا دختر بچه‌ی باهوشی بود. او در حال قدم زدن در پارک، یک کفش پیدا کرد که سریع‌تر از اتومبیل راه می‌رفت.

خرس کوچولو همراه با دوستش کنار رودخانه رفت تا بازی کند، اما دوستش داخل آب افتاد.

کشاورز برای آبیاری به باغ رفت و دید یکی از درخت‌هایش به جای میوه، سکه طلا داده است.

۲/ از بچه‌ها بخواهید یک شخصیت برای داستان‌شان خلق کنند. (با توجه به تمرین‌ها و درس‌های قبل)

سپس به آن‌ها بگویید برای آن یک شروع طراحی کنند که شخصیت‌شان در کوه برفی گیر افتاده است.

در این تمرین، بچه‌ها با شخصیت‌های متعدد، شروعی نسبتاً مشترک طراحی می‌کنند. مقایسه‌ی جواب‌های بچه‌ها می‌تواند جالب باشد.

کلاس سوم - جلسه‌ی دوازدهم

چگونه شروع کنیم؟

آغاز تمام قصه‌ها پس از معرفی شخصیت، یک واقعه خواهد بود. اتفاقی که مسیر داستان از آن شروع می‌شود و شخصیت اصلی از نقطه‌ی امن زندگی خود خارج می‌شود. با انجام فعالیت‌های این درس، دانش آموز این مفهوم را به خوبی درک خواهد کرد. از بچه‌ها بخواهید با توجه به آموزش‌هایی که تا کنون دیدند، یک شخصیت برای داستان‌شان طراحی کنند. سپس تصویرش را نقاشی کرده و برایش نامی انتخاب کنند. در انتها چند جمله درباره‌اش بنویسند.

لیستی از شروع‌های مختلف و متنوع روی تخته بنویسید و از بچه‌ها بخواهید یکی از آن‌ها را انتخاب کرده و برای قصه‌شان یک شروع بنویسند. روی تخته بنویسید: «شخصیت داستان:

به مسافرت می‌رود - نقشه‌ی گنج پیدا می‌کند - می‌فهمد که می‌تواند پرواز کند - وارد مسابقه‌ی عجیبی می‌شود - خانه‌اش را جابه‌جا می‌کند - یک در مخفی پیدا می‌کند - دوست جدیدی پیدا می‌کند - یک مداد جادویی پیدا می‌کند»

می‌توانید لیست بالا را با شروع‌های مدنظر خودتان پر کنید. سعی کنید بیش از پنج مورد برای بچه‌ها بنویسید. تعداد بالای گزینه‌ها کمک می‌کند که دانش آموزان با شکل‌ها و نمونه‌های مختلف یک شروع داستانی آشنا شوند.

پس از اتمام این فعالیت، شروع‌های قصه‌ی بچه‌ها را بخوانید و در مورد آن‌ها گفت‌وگو کنید.

تمرین:

۱/ با توجه به فعالیت قبل، از بچه‌ها بخواهید همان شخصیت را نگه داشته و یکی دیگر از شروع‌هایی که روی تخته نوشته‌اید انتخاب کنند. حالا بار دیگر برایش شخصیت‌شان داستان دیگری طراحی کرده و مرحله‌ی شروع آن را بنویسند.

به دانش‌آموزان توضیح بدهید که با عوض کردن شروع، قصه‌ی شما هم متفاوت می‌شود. گرچه شخصیت ثابت بماند.

۲/ یک شخصیت طراحی کنید و روی تخته اسم و مشخصاتش را بنویسید.

برای مثال: عقابی که بالای یک کوه زندگی می‌کند و عاشق خوردن میوه است.

از بچه‌ها بخواهید تصور کنند عقاب برای دزدیدن میوه به میوه‌فروشی‌های شهر آمده و گرفتار می‌شود.

حالا با توجه به این ماجرا، برایش داستانی طراحی کنند و شروع قصه را بنویسند.

سپس جای عقاب را با یک کلاغ عوض کنید و یک بار دیگر شروع قصه را بنویسید.

این تمرین را با پرنده‌های مختلف یا حتی حیوانات متفاوت امتحان کنید. گرفتار شدن هر پرنده، احتمالاً داستان منحصر به فرد خودش را خواهد داشت.